

Sammenstyknig af enkeltfagseksamener

Vejledning til lov

- Lov om de gymnasiale uddannelser §§ 41, stk. 3, og 45, stk. 3

*Børne- og Undervisningsministeriet
Styrelsen for Undervisning og Kvalitet
Kontor for Gymnasier, november 2019*

1. Introduktion	2
2. Sammenstyknig af højere forberedelseksamener	3
2.1 Generelt.....	3
2.2 Merit.....	3
2.3 Særligt om større skriftlig opgave og eksamensprojektet.....	5
3. Sammenstyknig af enten teknisk, merkantil eller almen studentereksamen som enkeltfagseksamen	6
3.1 Generelt.....	6
3.2 Særligt om studieretningsprojektet/studieområdeprojektet.....	8

Sammenstyknig af enkeltfagseksamener

1. Introduktion

Det fremgår af § 2, stk. 4, at "(g)ymnasial uddannelse kan tilrettelægges som gymnasial enkeltfagsundervisning (hf-enkeltfag), som er målrettet mod voksne.

Hf-enkeltfag skal ses i modsætning til de sammenhængende gymnasiale uddannelser, der er omtalt i § 2, stk. 1-3, og er altså ikke at betragte som (dele af) en sammenhængende uddannelse.

Hf-enkeltfag har i medfør af lovens § 41 forskellige formål:

"§ 41. Hf-enkeltfag kan følges af kursister, der ønsker at opnå kompetencer i konkrete fag eller fagelementer.

Stk. 2. Hf-enkeltfag kan endvidere følges af kursister, der ønsker at opnå studiekompetence til bestemte videregående uddannelser, hvortil der ikke er krav om en fuld gymnasial eksamen, eller at supplere en gymnasial eksamen med henblik på at opfylde specifikke adgangskrav til bestemte videregående uddannelser.

Stk. 3. Hf-enkeltfag kan af personer uden en gymnasial eksamen sammenstykkes til en fuld højere forberedelseseksamen, der i kraft af sin sammensætning svarer til en hf-eksamen fra den 2-årige uddannelse til hf-eksamen, enten med en fagpakke, jf. § 37, stk. 2, (hf-eksamen uden overbygning) eller med en udvidet fagpakke, jf. § 37, stk. 3, (hf-eksamen med overbygning). Den samlede undervisningstid skal mindst svare til undervisningstiden i den 2-årige uddannelse til hf-eksamen, jf. § 33, stk. 4. Disse kursister skal have tilbud om individuelt at udarbejde en større skriftlig opgave og om individuelt eller i grupper at udarbejde et skriftligt eksamensprojekt. Fagene, der i den 2-årige uddannelse til hf-eksamen indgår i faggrupper, jf. § 37, stk. 1, nr. 4 og 5, følges dog som enkeltfag, uanset om de afsluttes på C-niveau eller på et højere niveau.

Stk. 4. En person, som har en hf-eksamen uden overbygning eller en højere forberedelseseksamen uden overbygning, kan uden nærmere aftale med en institution om et supplerende overbygningsforløb efter § 65, stk. 3, opnå en overbygning ved at gennemføre hf-enkeltfag i tilstrækkeligt omfang. For at et enkeltfag kan medgå til opnåelse af en overbygning, skal faget bestås. Hvis der indgår flere karakterer i faget, er kravet i 2. pkt. opfyldt, hvis gennemsnittet er på mindst 2,0.

Stk. 5. Undervisningsministeren kan fastsætte regler om fagenes mål, indhold og omfang på forskellige niveauer og om det skriftlige eksamensprojekt.

Stk. 6. Undervisningsministeren kan fastsætte regler om udbud og tilrettelæggelse af hf-enkeltfag og om, hvilke fag og niveauer der kan og skal indgå i institutionens udbud af hf-enkeltfag, og om bindinger i og mellem fagene."

Adgang til at udbyde hf-enkeltfag har dels gymnasiale institutioner, der i medfør af lov om institutioner for almen gymnasiale uddannelser og almen voksenuddannelse m.v. eller af lov om institutioner for erhvervsrettet uddannelse har opnået en konkret udbudsgodkendelse hertil fra Børne- og Undervisningsministeriet eller Styrelsen for Undervisning og Kvalitet, dels institutioner omfattet af lov om private institutioner for gymnasiale uddannelser. Nærmere regler om udbud af hf-enkeltfag fremgår af kapitel 3 i bekendtgørelse om de gymnasiale uddannelser.

2. Sammenstyknings af højere forberedelseseksamener

2.1 Generelt

Som det fremgår af lovens § 41, stk. 3, er ét af hf-enkeltfags formål, at en kursist kan sammenstykke en hel (ikke gymnasial uddannelse, men) gymnasial eksamen af netop hf-enkeltfag, nemlig i form af en såkaldt "højere forberedelseseksamen".

(Lovtermen "højere forberedelseseksamen" betegner altså i dag en særlig enkeltfagseksamen, hvor termen efter tidligere lovgivning var synonymt med "hf-eksamen". Lovtermen "hf-eksamen" betegner imidlertid en eksamen opnået efter et sammenhængende ungdomsuddannelsesforløb efter lovens § 2, stk. 1, nr. 4, dvs. den toårige uddannelse til hf-eksamen.)

I modsætning til en hf-eksamen, der efter lovens § 49, stk. 1, automatisk opnås, når et sammenhængende toårigt hf-uddannelsesforløb er gennemført med et bestået resultat, opnås en sammenstykket højere forberedelseseksamen først, når og hvis kursisten selv anmoder om at "lukke" eksamen, jf. § 49, stk. 4.

I det omfang der i en sammenstyknings efter lovens § 41, stk. 3, indgår fag/niveauer fra hf-enkeltfag, jf. § 2, stk. 4, der efter gennemført undervisning er afsluttet med prøve/prøver, gælder det samme princip som i de sammenhængende gymnasiale uddannelsesforløb – dvs., at det enkelte fag/niveau, hhv. større skriftlig opgave og eksamensprojektet, kan indgå i den samlede eksamen, selvom prøven eller prøverne i faget/niveauet ikke er bestået, så længe det samlede eksamensresultat for den højere forberedelseseksamen er på mindst 2,0.

Det er uden betydning, hvilken hf-enkeltfagsinstitution der har udstedt prøvebevis for det enkelte hf-enkeltfag.

2.2 Merit

I forbindelse med sammenstyknings af en højere forberedelseseksamen kan der også indgå fag/niveauer fra andet end hf-enkeltfag, jf. § 2, stk. 4, der efter gennemført undervisning er afsluttet med prøve/prøver.

Det drejer sig især om

- fag/niveauer, hvori der er aflagt prøve(r) som selvstuderende, jf. lovens § 53,
- fag/niveauer, der er afsluttet i ikke-fuldførte sammenhængende gymnasiale uddannelsesforløb til hf-eksamen eller til almen, merkantil eller teknisk studentereksamen eller ikke-fuldførte euforløb, og som er dokumenteret ved bevis af typen "Bevis for afsluttet niveau i fag", der omfatter prøve- og deltagerbeviser, jf. lovens § 50, stk. 2, og § 51, og § 37 i bekendtgørelse om prøver og eksamen i de almene og studieforbereende ungdoms- og voksenuddannelser (den almene eksamensbekendtgørelse),
- fag/niveauer, der efter foretagelse af en individuel kompetencevurdering (IKV) er dokumenteret ved et kompetencebevis for et helt fag/niveau, jf. IKV-bekendtgørelsens § 11, eller
- fag/niveauer, der er dokumenteret ved attestationer i henhold til § 142, stk. 3-4, i stx-bekendtgørelsen, eller § 116, stk. 3-4, i hhx- eller htx-bekendtgørelsen (alle tre fra 2013).

I disse tilfælde inddrages de pågældende fag/niveauer i den højere forberedelseseksamen i kraft af reglerne om merit.

I den forbindelse skal § 66 i bekendtgørelse om de gymnasiale uddannelser iagttages:

“§ 66. Forudsætningen for merit efter lovens § 18, stk. 1, om, at eleven inden optagelsen på uddannelsen skal have afsluttet det fag, som eleven ansøger om merit i, på tilsvarende eller højere gymnasialt niveau, er opfyldt, når mindst følgende betingelser er opfyldt inden elevens optagelse på uddannelsen:

1) Eleven har gennemført det samlede undervisningsforløb i faget.

2) Eleven har fået årskaraktter i faget, hvis dette gives.

3) Eleven har bestået prøven i faget, hvis undervisningen i faget afsluttes med en prøve. Hvis undervisningen i faget afsluttes med flere prøver, har eleven ved prøverne opnået karakterer, som gennemsnitligt er på beståelsesniveau.

Stk. 2. Forudsætningen i lovens § 18, stk. 1, er endvidere opfyldt, hvis eleven inden optagelsen på uddannelsen har opnået et kompetencebevis for faget efter en individuel kompetencevurdering eller som selvstuderende har bestået prøve i faget.”

Bemærk således, at det efter § 66, stk. 1, nr. 3, er en betingelse for at kunne give merit for såvel undervisning som prøve i et givet fag/niveau, hvis faget/niveauet er afsluttet med prøve(r), at prøven – eller et gennemsnit af eventuelle flere prøver – er bestået.

For en god ordens skyld skal det bemærkes, at hvis den eller de relevante prøver i et fag/niveau er aflagt og bestået som selvstuderende, gælder betingelsen i § 66, stk. 1, nr. 1, selvsagt ikke.

Tilsvarende bemærkes, at kompetencebeviser for et helt fag/niveau pr. definition dokumenterer kompetencer på mindst bestået-niveau, jf. også § 66, stk. 2, hvorfor faget/niveauet kan indgå i en højere forberedelseseksamen uden karakteroverførsel.

Attestationer efter § 142, stk. 4, i stx-bekendtgørelsen, og § 116, stk. 4, i hhx- og htx-bekendtgørelsen, kan sidestilles med kompetencebeviser for det givne fag/niveau. De nævnte regler omfatter situationer, hvor en elev, der i en sammenhængende gymnasial uddannelse med standpunktskarakterer har afsluttet et fag på B- eller A-niveau med en karakter i faget under bestå-grænsen, hvis institutionens leder, blandt andet på baggrund af tidligere givne standpunktskarakterer, finder grundlag herfor, på anmodning kan få udleveret attestation for, at faget er afsluttet og kan anses for bestået på et lavere niveau.

For ”nye” elever på de pågældende uddannelser findes der ikke i bekendtgørelse om de gymnasiale uddannelser tilsvarende eksplicite attestationsregler som i stx-, hhx- eller htx-bekendtgørelserne. Det samme gælder i forhold til reglerne i § 142, stk. 3, i stx-bekendtgørelsen, og § 116, stk. 3, i hhx- og htx-bekendtgørelsen, der omfatter situationer, hvor en elev i en sammenhængende gymnasial uddannelse med standpunktskarakterer flytter institution og derfor er afskåret fra at fuldføre et fag på B- eller A-niveau. En sådan elev kan på eksamensbeviset få overført sin sidst givne standpunktskarakter i faget som afsluttende standpunktskarakter for et lavere niveau i faget, hvis den nye institutions leder finder grundlag herfor.

At reglerne ikke er videreført i den nye bekendtgørelse, udelukker dog ikke, at den modtagende institutions leder i forhold til "nye" elever kan give merit for hele undervisningen i forhold til et lavere niveau i faget og i den forbindelse, afhængigt af den foreliggende dokumentation, anse en tidligere givet standpunktskarakter for at være et retvisende billede af elevens afsluttende standpunkt på dét niveau. Tilsvarende gælder, at en institutions leder også i forhold til "nye" elever vil kunne imødekomme en anmodning fra en (tidligere) elev om at attestere, at eleven må anses for at have bestået et fag på et lavere niveau end det niveau, hvorpå eleven har aflagt prøve med et ikke-bestået resultat.

2.3 Særligt om større skriftlig opgave og eksamensprojektet

I den toårige uddannelse til hf-eksamen indgår udarbejdelsen af en større skriftlig opgave, hvori eleverne arbejder selvstændigt med at fordybe sig i og formidle en faglig problemstilling inden for et selvvalgt område for dermed at styrke deres faglige fordybelse, studiekompetence og almindelse.

Når en person i henhold til lovens § 41, stk. 3, ønsker at sammenstykke en højere forberedelseseksamen på grundlag af enkeltfag, er der på tilsvarende vis et krav om, at man udarbejder en større skriftlig opgave. Herudover skal den pågældende også udarbejde et skriftligt eksamensprojekt som grundlag for en mundtlig prøve. Eksamensprojektet skal kompensere for, at hf-enkeltfagskursister ikke har oplevet den flerfaglighed, som hf-eleverne oplever i naturvidenskabelig faggruppe og kultur- og samfundsfaggruppen.

Det er en forudsætning for, at en kursist kan begynde på udarbejdelsen af den større skriftlige opgave og det skriftlige eksamensprojekt, at kursisten efter institutionens vurdering kan lukke en fuld højere forberedelseseksamen senest inden for det kommende semester.

Den større skriftlige opgave skal i henhold til læreplanen udarbejdes inden for ét eller to fag. Skriv opgaven i ét fag, skal kursisten enten følge undervisningen eller have aflagt prøve i faget på mindst B-niveau. Skrives opgaven i to fag, skal kursisten følge eller have aflagt prøve i fagene, hvoraf mindst ét skal være på mindst B-niveau. Det hedder, at kursisten *"skal udarbejde opgaven på det højeste faglige niveau, eleven har eller har fulgt i fagene"*.

Det skriftlige eksamensprojekt omfatter i henhold til læreplanen to fag og afsluttes med en individuel mundtlig prøve på baggrund af en synopsis. Det hedder, at kursisten *"skal udarbejde eksamensprojektet på det højeste faglige niveau, kursisten har eller har fulgt fagene"*. § 44, stk. 3, i bekendtgørelse om de gymnasiale uddannelser fastsætter, at projektet omfatter *"to fag, som kursisten deltager i eller har deltaget i inden for de seneste tre år"*, og endvidere at projektet for hvert af de to fag omfatter projektet *"faget på det højeste faglige niveau, som kursisten deltager i eller har deltaget i"*.

Som nævnt ovenfor er en hf-enkeltfagskursist, der sammenstykker en højere forberedelseseksamen af hf-enkeltfag, efter lovens § 49, stk. 4, selv herre over, hvornår og – inden for rammerne af lovgivningen – med nøjagtigt hvilke fag/niveauer vedkommende ønsker at "lukke" sin eksamen.

Dette forhold har en betydning for fagvalget i forhold til større skriftlig opgave og eksamensprojektet og for forståelsen af formuleringerne i læreplanerne for større skriftlig opgave og eksamensprojektet og i bekendtgørelsens § 44, stk. 3.

Hvis en enkeltfagskursist f.eks. har prøvebevis for faget matematik både på det obligatoriske C-niveau og på B-niveau, og vedkommende ønsker, at matematik skal indgå i den større skriftlige opgave og/eller eksamensprojektet, er det vedkommendes eget valg, om eleven ønsker at benytte det ene eller det andet niveau i sin højere forberedelseseksamen og dermed på hvilket af de to niveauer vedkommende ønsker at lade faget indgå den større skriftlige opgave hhv. eksamensprojektet.

Men er kursisten, når vedkommende skal udarbejde større skriftlig opgave og/eller eksamensprojekt, f.eks. endvidere i gang med et undervisningsforløb, hvor niveauet i matematik løftes til A-niveau med den intention, at det er dette niveau i faget, der skal indgå i den højere forberedelseseksamen, er det i stedet for på dét niveau, at faget skal indgå i den større skriftlige opgave hhv. eksamensprojektet.

At valget af at skrive på et lavere fagligt niveau end det højeste niveau i et fag, som en kursist har eller vil opnå, vil udelukke, at det højere niveau i faget kan komme til at indgå på kursistens eksamensbevis, skal institutionerne være opmærksomme på ved vejledning af hf-kursister og i forbindelse med udstedelse af eksamensbeviser.

3. Sammenstyknig af enten teknisk, merkantil eller almen studentereksamen som enkeltfagseksamen

3.1 Generelt

Efter § 45, stk. 3, i lov om de gymnasiale uddannelser kan personer, som på et sent tidspunkt i uddannelsen forlader en sammenhængende uddannelse til teknisk, merkantil eller almen studentereksamen afslutte sin eksamen som enkeltfagseksamen:

”§ 45. ---

Stk. 3. En elev på de 3-årige uddannelser til teknisk, merkantil og almen studentereksamen, der i løbet af tredje år forlader uddannelsen uden at have fuldført denne, kan som selvstuderende eller gennem enkeltfag afslutte sin studentereksamen som enkeltfagseksamen. Det samme gælder en elev på den 2-årige uddannelse til almen studentereksamen, der i løbet af andet år forlader uddannelsen uden at have fuldført denne. En studentereksamen som enkeltfagseksamen skal opfylde samme krav til omfang, niveauer og fag som en eksamen opnået efter det sammenhængende uddannelsesforløb, herunder en mundtlig prøve i et studieretningsprojekt eller et studieområdeprojekt.”

Denne mulighed for at sammenstykke en gymnasial eksamen af enkeltfag repræsenterer altså for en nærmere afgrænset persongruppe et alternativ til muligheden for at sammenstykke en gymnasial enkeltfagseksamen i form af en højere forberedelseseksamen, jf. ovenfor under 1. Det skyldes,

at det for denne persongruppe vil være uforholdsmæssigt vanskeligt at give sig i kast med et projekt om sammenstyknin g af en højere forberedelseseksamen, hvor de indholdsmæssige krav dels er meget anderledes end i en studentereksamen, ligesom hovedparten af de fag/niveauer, der skal indgå i enkeltfagseksamenen, i givet fald ville skulle inddrages i kraft af reglerne om merit.

I modsætning til en studentereksamen efter et sammenhængende uddannelsesforløb, der efter § 49, stk. 1, automatisk opnås, når det samlede uddannelsesforløb er gennemført med et bestået resultat, opnås en studentereksamen sammenstykket af enkeltfag først, når og hvis kursisten selv anmoder om at "lukke" eksamen, jf. § 49, stk. 4.

Som nævnt ovenfor følger det af lovens § 50, stk. 2, og § 51, at personer, der ikke fuldfører et sammenhængende gymnasialt uddannelsesforløb, har krav på fra institutionen at få udfærdiget prøve- eller deltagerbeviser ("Bevis for afsluttet niveau i fag") for fag/niveauer, som vedkommende har nået at afslutte som elev på uddannelsen. Der kan efter omstændighederne også være fag/niveauer, der dokumenteres ved attestationer med udgangspunkt i de situationer, der er beskrevet i § 142, stk. 3-4, i stx-bekendtgørelsen, eller § 116, stk. 3-4, i hhx- eller htx-bekendtgørelsen, jf. ovenfor under 1.

Fag/niveauer fra det uafsluttede forløb vil udgøre kernen i den enkeltfagseksamen, som den pågældende kan forsøge at sammenstykke med udgangspunkt i § 45, stk. 3.

De fag/niveauer, som vedkommende mangler i forhold til en fuldt sammenstykket enkeltfagseksamen, vil efter bestemmelsen kunne opnås "som selvstuderende eller gennem enkeltfag".

Det vil i en del tilfælde kunne være aktuelt for vedkommende at aflægge prøve(r) som selvstuderende i et eller flere fag/niveauer enten på den institution, som vedkommende tidligere gik på eller evt. på en anden gymnasial institution, jf. herved reglerne i lovens § 53 samt § 8 i den almene eksamensbekendtgørelse.

Det er også en mulighed, at et givet fag/niveau følges som tomladskursist på et eksisterende hold, der indgår i den uddannelse, som den pågældende har forladt, og der aflægges de(n) tilhørende prøve(r). Dette kan især være relevant, hvis der er tale om et profolfag fra uddannelsen, som sjældent eller aldrig udbydes som hf-enkeltfag.

Det kan også være aktuelt at følge undervisning i manglende fag/niveauer på hf-enkeltfag, jf. lovens § 2, stk. 4, og aflægge de(n) tilhørende prøve(r).

I sammenstyknin gen kan efter omstændighederne også indgå fag/niveauer, der efter foretagelse af en individuel kompetencevurdering (IKV) er dokumenteret ved et kompetencebevis for et helt fag/niveau, jf. IKV-bekendtgørelsens § 11.

For sammenstyknin gen efter § 45, stk. 3, gælder det samme princip som i de sammenhængende gymnasiale uddannelsesforløb – dvs., at det enkelte fag, hhv. studieretningsprojektet/studieområdeprojektet og i en merkantil studentereksamen erhvervs case, kan indgå i den samlede eksamen, selvom prøven eller prøverne i faget ikke er bestået, så længe det samlede eksamensresultat for den samlede studentereksamen som enkeltfagseksamen er på mindst 2,0.

Det beror på, at lovens term "som selvstuderende eller gennem enkeltfag" – i modsætning til termen "hf-enkeltfag" – ses at være så bred, at det i ingen tilfælde ses at blive nødvendigt at benytte § 66 fra reglerne om merit for at kunne inddrage fag/niveauer i sammenstykningskningen.

3.2 Særligt om studieretningsprojektet/studieområdeprojektet

Studieretningsprojektet (stx) skal i henhold til læreplanen som hovedregel skrives *"i to fag, hvoraf mindst et fag er på A-niveau og mindst et fag er et studieretningsfag. Studieretningsprojektet skrives inden for et område og en faglig problemstilling, der giver mulighed for fagligt samspil mellem to fag, eleven har eller har haft. (...) Der gives samtidig mulighed for, at studieretningsprojektet kan skrives i kun ét fag på A-niveau, hvis det valgte område og den faglige problemstilling egner sig bedst til et enkeltfagligt projekt."*

Efter læreplanen for studieområdeprojektet (htx) *"for dyber eleven sig i et selvvalgt område, som belyses teoretisk og empirisk ved hjælp af to af elevens fag, hvoraf mindst ét skal være på A-niveau og mindst ét skal være et studieretningsfag. Skolens leder skal i den forbindelse sikre, at kombinationen af fag underbygger den faglige fordybelse i fagene og området. (...) Et fag, der indgår i en elevs studieområdeprojekt, indgår på det højeste niveau, eleven har eller har haft faget."*

Efter læreplanen for studieområdeprojektet (hhx) *"for dyber eleven sig i et selvvalgt område som belyses ved hjælp af to fag, hvoraf mindst et skal være på A-niveau, og mindst et skal være et studieretningsfag. Skolens leder skal i den forbindelse sikre, at kombinationen af fag underbygger den faglige fordybelse i fagene og området. (...) Et fag, der indgår i en elevs studieområdeprojekt, indgår på det højeste niveau, eleven har eller har haft faget."*

Hvis den person, der ønsker at gøre brug af muligheden i lovens § 45, stk. 3, undtagelsesvist har nået at udarbejde et studieretningsprojekt hhv. et studieområdeprojekt som led i sit – senere afbrudte – uddannelsesforløb og evt. tillige at aflægge mundtlig prøve med udgangspunkt heri, kan resultatet heraf indgå i sammenstykningskningen.

I modsat fald vil den pågældende være nødsaget til at henvende sig til enten sin tidligere institution eller en anden gymnasial institution, der udbyder den pågældende uddannelse til studentereksamen, med henblik på at udarbejde projektet og aflægge prøve heri – evt. blot aflægge prøven, hvis projektet allerede er udarbejdet.

I tilfælde af, at vedkommende endnu ikke har udarbejdet et projekt, gælder tilsvarende principper for fagvalget, som er beskrevet ovenfor under 1 i forhold til større skriftlig opgave og eksamenprojektet i en højere forberedelseseksamen, jf. det forhold, at en person, der i medfør af lovens § 45, stk. 3, sammenstykker sin studentereksamen som enkeltfagseksamen, efter lovens § 49, stk. 4, selv er herre over, hvornår og – inden for rammerne af lovgivningen – med nøjagtigt hvilke fag/niveauer vedkommende ønsker at "lukke" sin eksamen.